

LUCIJAN MARIJA ŠKERJANC – POZABLJENA »ZVEZDA NAŠIH PRIHODNIH DNI«

BRANKA ROTAR PANCE
Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo
branka.rotar-pance@ag.uni-lj.si

Znanstveni simpozij ob 120. obletnici rojstva skladatelja, profesorja in nekdanjega rektorja Lucijana Marije Škerjanca (1900–1973)

A scientific Symposium at the 120th Anniversary of the Birth of the Lucijan Marija Škerjanc (1900–1973): Composer, Professor and Former Rector of the Academy of Music

Lucijana Marijo Škerjanca je leta 1920 kot »zvezdo naših prihodnjih dni« prepoznal skladatelj Anton Lajovic v pogovoru z Izidorjem Cankarjem o slovenski glasbi. Čeprav je ta oznaka ustrezala Škerjančevi prepoznavnosti v času delovanja na različnih glasbenih področjih, je njegova vsestranska izjemnost po smrti začela bledeti v spominu slovenske glasbene umetnosti, znanosti in kulture. Različne okoliščine in dogajanja s Škerjančevo zapuščino so povzročile, da njegova dela niso bila deležna celovitega popisa pa tudi poglobljenih raziskav ne. Nastalo vrzel je z organizacijo simpozija, posvečenega 120. obletnici rojstva skladatelja, dirigenta, pianista, publicista, profesorja in rektorja Akademije za glasbo v Ljubljani skušala deloma zapolniti ustanova, ki jo je vodil v letih 1945–1947. Izvedba načrtovanega simpozija se je zaradi epidemije koronavirusa zamaknila za letno dni. Znanstveni simpozij, posvečen Lucijanu Mariji Škerjancu, je bil tako v hibridni obliki izveden 24. novembra 2021 v Šantlovi dvorani Akademije za glasbo v Ljubljani. S pozdravnim nagovorom ga je otvoril dekan Marko Vatovec. Andrej Misson, vodja organizacijskega odbora simpozija, je zbranim v dvorani in udeležencem videokonference predstavil kontekst organizacije, namen in cilje znanstvenega simpozija. Simpozijška programska knjižica je napovedovala dvanajst prispevkov. Objektivni razlogi so vplivali na to, da je bilo tako v dopoldanskem kot tudi v popoldanskem delu dogodka predstavljenih vsakokrat po pet prispevkov. Predstavitvam so sledile diskusije, v katerih so bila predstavljena še dodatni izsledki in spoznanja, povezana s celostnim likom Lucijana Marije Škerjanca. Raziskovanje njegovega glasbenega opusa je povezano tudi z umetniškim raziskovanjem, s študijem in poustvarjanjem skladateljevih del. V tej luči je Andrej Misson napovedal večerni koncert kot sklepno dejanje simpozijškega dogajanja.

Z naslovom prispevka »Mojster Lucijan Marija Škerjanc, ob 120-letnici rojstva« je Primož Kuret (Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo) razširil in potrdil napoved Antona Lajovica, zapisano pred dobrim stoletjem. Kuret je ob zgoščeni predstavitvi Škerjančeve življenjske in izobraževalne poti izpostavil

njegovo hitro uveljavitev na pedagoškem, skladateljskem, dirigentskem in pianističnem področju. Naštel je njegova najpomembnejša skladateljska in publicistična dela ter opisal Škerjančeve dejavnosti med drugo svetovno vojno in po njej. Škerjanc je znal svojo izvrstno strokovno in široko splošno izobrazbo uporabiti tako v lastni ustvarjalni in poustvarjalni praksi kot tudi pri pisanju in objavljanju prispevkov v različnih revijah, v radijskih oddajah, pri snovanju in publiciranju monografij, učbenikov in skript ter pri kritičnem delu. S svojo vsestransko glasbeno in organizacijsko aktivnostjo ter estetsko naravnostjo je dvigal celotno slovensko umetniško, kulturno in izobrazbeno raven. Hkrati je s stalno vpetostjo v mednarodne glasbene tokove in s kontinuiranim lastnim študijem ter z raziskovanjem zagotavljal prepoznavnost in vpetost slovenske glasbene umetnosti in kulture v evropski prostor. Primož Kuret ugotavlja, da delo tega vsestranskega glasbenika v slovenskem prostoru ni doživelo ustreznega priznanja in obeležitve, kot so je bili npr. deležni Škerjančevi sodobniki, slovenski književniki in likovni umetniki. O njem še ni bilo izdane nobene biografije, prav tako nima spomenika ali pa po sebi imenovane ulice. O vzrokih za takšno stanje ne najde enoznačnega odgovora, vsekakor pa ob simpoziju podaja pobudo za postavitve spomenika Lucijanu Mariji Škerjancu. Kuret je sklepne misli namenil *Fundaciji Lucijana Marije Škerjanca*, ustanovljeni na pobudo Škerjančeve nečakinje, operne pevke Tatjane Kralj, in njene hčerke, sopranistke Irene Baar.

Širši kontekst, v katerem je živel in deloval Lucijan Marija Škerjanc, je predstavil Aleš Gabrič (Inštitut za novejšo zgodovino). V prispevku »Glasbene ustanove v kulturni politiki obeh Jugoslavij« je predstavil izsledke preučevanja in primerjave kulturnih politik Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev ter Socialistične federativne republike Jugoslavije. V obeh državah se je odvil pomemben proces ustanavljanja glasbenih ustanov, ki pa so ga večkrat ovirala slovensko-jugoslovanska nesoglasja. Tudi na slovenskem območju so razvojne procese kulturnih ustanov ovirali različni pogledi na umetnost in njen družbeni pomen. Razvidne so bile tudi različne interesne sfere, povezane z ustanavljanjem, s poddržavljanjem in z delovanjem umetniških ustanov. Gabrič je prispevek zaključil s trditvijo, da je na glasbenem področju najintenzivnejša institucionalizacija potekala ravno v času, v katerem je živel in deloval Lucijan Marija Škerjanc.

»Škerjančevi samospevi« so bili tema, s katero se je raziskovalno ukvarjal Matjaž Barbo (Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta). Gre za eno od osrednjih področij Škerjančevega ustvarjanja, na katerem je pokazal svojstveno invencijo in izdelan kompozicijski izraz. Samospeve je skladal predvsem v zgodnjem in zrelem obdobju umetniškega ustvarjanja. S pevskega vidika so nekateri izvajalsko in interpretacijsko zelo zahtevni. Škerjanc, ki je bil izvrsten pianist, je v klavirskem stavku znal biti slikovit, v ravno pravi meri podpirajoč pevski glas in hkrati tudi enakopraven partner v glasbenem dialogu s pevcem. Besedila, ki jih je izbiral za samospeve, kažejo skladateljev pretanjen občutek za umet-

niško besedo in estetiko. Posegal je po delih slovenskih pesnikov (Prešeren, Gradnik, Župančič, Karlin), po prevodih tujih del (Baudelaire, Heine, japonska in kitajska lirika) in po slovenski ljudski pesmi. Glasbeni jezik samospevov se kaže tako v zvočnih impresijah kot tudi v romantični govorici in se izrazno najtesneje povezuje z besedno vsebino.

Jernej Weiss (Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta; Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo) je preučeval »Klavirske skladbe Lucijana Marije Škerjanca.« Skladatelj jih je ustvarjal od zgodnje mladosti do konca življenjske poti tako za izobraževalne namene (klavirske skladbe za mladino) kot tudi za koncertne odre. Weiss Škerjančevo začetno obdobje ustvarjanja klavirskih skladb opredeli kot »*obdobje iskanja*«, drugo, daljše obdobje pa kot obdobje oblikovanja individualnega jezika. V njem razvija lastno izrazno govorico in dodobra izkoristi tehnične ter izvajalske zmožnosti inštrumenta. V klavirskih skladbah v ospredje postavlja »*melodično svojstvo*«, s katerim opredeljuje »*glasbeno idejo v smislu osnovne celice v procesu ustvarjanja*«. Melodiko postavlja v soodvisnost z *večplastno harmonsko govorico*, s katero gradi napetost in jo razrešuje. V primerjavi z melodiko in harmonskim oblikovanjem je vloga ritmičnih in agogičnih komponent nekoliko v ozadju. Izjema je cikel *Pro memoria*, v katerem uporablja tudi poliritmijo. Karakterne smernice daje z uporabo oznak, kot npr. *energico, con sentimento*. V Škerjančevih klavirskih skladbah sta forma in vsebina neločljivo povezani, pri čemer vsebina narekuje formo in ne obratno. Kot oblikotvorno načelo je uporabljal različne oblike ponavljanja. Škerjančev klavirski opus je zelo raznolik, saj v njem zasledimo vplive poznoromantične in impresionistične glasbene govorice, zgledovanje pri Skrjabinu kot tudi približevanje ekspresionistični glasbeni govorici.

Gregor Pompe (Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta) je preučeval komorna dela Lucijana Marije Škerjanca. Že v naslovu svojega prispevka je z besedami »*preskoki, iskanja, vmesnosti*« nakazal skladateljevo slogovno ambivalentnost, izraženo skozi »*romantični impresionizem*«, neoklasicistična, neobaročna in ekspresionistična izrazila. Škerjanec je v komornih delih izkazal tako zvestobo tradicionalističnim kompozicijskim in estetskim pristopom kot tudi nenehno iskanje, raziskovanje in eksperimentiranje. Pompe je iz obsežnega opusa Škerjančevih komornih del obravnaval *Godalni kvartet št. 3, Sonatino da camera, Sonato za violončelo in Pet liričnih melodij*. Pozornost je namenil emocijam in skladateljevemu notranjemu doživljanju. Meni, da so Škerjančeva komorna dela »*prikladna za vzbujanje predstav o občutjih*« in kažejo »*funkcijo notranjega zanosa, ki je preveval umetnika ob delu*«.

Zoran Krstulović (Narodna in univerzitetna knjižnica) se je v prispevku z naslovom »Bibliografija člankov Lucijana Marije Škerjanca« usmeril v iskanje in pregled digitalnih zapisov Škerjančevih objavljenih pisnih prispevkov v Digitalni knjižnici Slovenije (dLib). Objavljal jih je v dnevnem časopisju, strokovnih in znanstvenih revijah, v koncertnih in opernih listih. Najpopolnejši popis Škerjančevih pisnih objav je narejen v listkovnih katalogih *Sloven-*

ske bibliografije v Narodni in univerzitetni knjižnici. V procesu digitalizacije revij in drugih starejših informacijskih virov je postalo kar 93 % Škerjančevih prispevkov dostopnih v elektronski obliki. Skladatelj jih je objavljajal v tedanjih najpomembnejših časopisih, in sicer strokovne in znanstvene članke, kritike oziroma ocene raznih koncertov, razprave, polemike in komentarje. Krstulovičeva analiza objavljenih kritik in ocen koncertov je pokazala Škerjančevo sistematičnost ter natančnost pri opisu koncertnega dogodka. Uvod je vedno vseboval podatke o kraju in času koncertnega dogodka, podatke o izvajalcih in druge spremljajoče informacije. V jedru je večjo pozornost namenil oceni skladbe kot pa njeni izvedbi. V sklepu je Škerjanec zapisal pohvale izvajalcem in dodal še kontekstualne opombe h koncertnemu dogodku.

Iskanje digitaliziranih Škerjančevih pisnih prispevkov je zaradi nekaterih sistemskih pomanjkljivosti še vedno oteženo. S prvim iskanjem lahko prosto dostopamo do 35. Škerjančevih člankov, ob primernem izboru in kombinaciji ključnih besed pa raziskovalec lahko najde 749 naslovov objavljenih skladateljevih pisnih prispevkov.

V nadaljevanju simpozija se je Darja Koter (Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo) s prispevkom »Kritiški in drugi zapisi Lucijana Marije Škerjanca med svetovnjima vojnama« poglobila v obravnavo Škerjančevih publiciranih del. Kritike je objavljajal v revijah *Dom in svet*, *Ljubljanski zvon* in v časopisu *Jutro*. Bil je eden od najdejavnějšíh glasbenih piscev v času med obema vojnama. Poleg kritik je pisal tudi recenzije glasbenih publikacij in komentiral koncertne sezone. Pogostokrat se je izražal pikro in mladostna neizkušenost ga je vodila k ostrim komentarjem, ki jih je npr. namenjal tudi Lisztovim in Debussijevim skladbam. Nasproti temu je Chopinovi glasbi namenjal romantične, večkrat tudi leporečne zapise. Svojo neposrednost je kazal z zapisi, ali je koncertni dogodek publiko zanimal ali ne. Škerjančeve zgodnje kritike so poleg prostodušnega izražanja kazale tudi to, da tankočutno spremlja delo drugih kritikov. Čutil se je poklicanega, da svoja opažanja deli širši skupnosti. V zrelejših letih je postal v svojih kritikah manj napadalen in ni več z ostrino zavračal drugačna mnenja ter ocene glasbenih dogodkov.

Branka Rotar Pance (Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo) se je poglobila v »Pedagoški lik Lucijana Marije Škerjanca«. Izpostavila je njegovo zgodnje naravno glasbeno učenje v družinskem krogu, predstavila slovenske in tuje ustanove, na katerih se je izobraževal, ter ustanove, na katerih je pedagoško deloval. Za različne glasbene predmete, ki jih je poučeval, je pisal učbeniška gradiva, skripte, monografije in članke. Objavljajal jih je pri različnih založbah, nekaj del je bilo večkrat ponatisnjenih. Veliko Škerjančevih pisnih gradiv je ostalo v tipkopisih in v obliki skript ter jih je treba raziskati. Njegov osebnostni in pedagoški lik je bil predstavljen skozi prizmo memoarskih zapisov njegovih študentov kompozicije Zvonimirja Cigliča in Daneta Škerla ter spominov, ki sta jih v intervjujih za namen simpozija obudila Škerjančeva zadnja študenta kompozicije Janez Osredkar in Peter Kopač. Vsi so poudarili, da je bil Lu-

cijan Marija Škerjanc kot osebnost zelo zapleten. Bil je izjemno glasbeno izobražen, vendar je svoja glasbena znanja v največji meri delil le s študenti, ki so mu znali zastaviti ustrezna vprašanja. Zvonimir Ciglič je v pogovoru s Francetom Križnarjem leta 2006 to opisal z naslednjimi besedami: »Sam je rekel: ‚Kaj bom govoril, če nikogar nič ne zanima? Vi [Z. Ciglič] me vprašate, vas torej zanima, in zato vam bom odgovoril. Zakaj bi govoril nekemu, ki ga nič ne zanima. Tisti, ki ga stvar zanima, vpraša.‘«

Ivan Florjanc (Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo) je raziskoval Škerjančeva simfonična dela. Na osnovi poglobljene analize je predstavil izsledke o skladateljevih petih simfonijah. Naredil je komparacijo s preteklimi analizami in z vrednotenjem petih simfonij, ki so jih naredili drugi avtorji. Vsi avtorji so izpostavljali, da simfonije predstavljajo jedro Škerjančeve ustvarjalnosti. Razlikujejo pa se v slogovnem opredeljevanju skladateljevih simfonij, v mnenjih o kompozicijskih in estetski vrednosti posamezne simfonije ter o njeni izrazni moči. Florjanc želi s svojimi novimi raziskovalnimi ugotovitvami spodbuditi nadaljnjo poglobljeno razpravo in uvideti detajle Škerjančevega simfoničnega opusa.

Zadnji simpozijijski prispevek je bil usmerjen v predstavitev ovrednotenja vokalno-instrumentalnih del Lucijana Marije Škerjanca. Andrej Misson je v ospredje svojega prispevka postavil Škerjančevi uglasbitvi *Sonetnega venca* dr. Franceta Prešerna. Ob multimedijski predstavitvi je analiziral in komentiral odseke iz druge Škerjančeve uglasbitve *Sonetnega venca*. Gre za monumentalno kantato v treh delih za soliste, zbor in orkester, za katero je skladatelj tudi prejel Prešernovo nagrado. Ob analizi kompozicijskih prijemov in uporabljenih tehnik smo prepoznavali izjemnost in vrhunskost tega Škerjančevega dela ter si zaželeli, da bi ga tudi Akademija za glasbo v kratkem umestila v svoj koncertni program.

Rezultati umetniškega raziskovanja skladateljevih del so bili predstavljeni na večernem koncertu.¹ Izbrana dela iz izjemnega skladateljevega opusa so poustvarili študenti Akademije za glasbo. Harfistka Lara Hrastnik (mentorica Mojca Zlobko Vajgl) je ob klavirski spremljavi Sae Lee izvedla *Lento – Allegro piacevole* s Škerjančevega *Koncerta za harfo in komorni orkester*. Sledil je sklop sedmih samospjevov, ki so jih ob klavirski spremljavi Tanje Šterman poustvarili trije študenti iz pevskega razreda Pije Brodnik. Sopranistka Katarina Zorec je zapela *Lampijončke* (besedilo: Pavel Karlin) in prvi samospjev iz cikla *Pisma* (besedilo: Alojz Gradnik). S petim samospjevom iz cikla *Pisma* se je predstavil baritonist Marko Ferjančič, ki je zapel še samospjev *Vizija* (besedilo: Pavel Karlin). Sopranistka Nadia Ternifi je poustvarila samospreve *Beli bezeg* (besedilo: Li-Taipo, B. von Münchhausen, P. Karlin), *Aleja sniva* (besedilo: France Zbašnik) in *Pomladne noči* (besedilo: Su-tung-po, O.

1 Posnetek Koncerta skladb Lucijana Marije Škerjanca je dostopen na povezavi <https://www.youtube.com/watch?v=cPxZwk2SslI&t=2916s>.

Hauser, P. Karlin). Predstavitev izbranih del iz Škerjančevega klavirskega opusa je začel pianist Luka Taradi (mentor Vladimir Mlinarič) z izvedbo preludijev št. 1, 4 in 7 iz skladateljevega cikla *12 preludijev za klavir. Nokturno št. 1* iz Škerjančevega cikla *Sedem nokturnov za klavir* je izvedla pianistka Eva Žagar (mentorica Tatjana Ognjanovič). Drugi izvedeni *Nokturno* je poustvarila pianistka Meta Kokošinek (mentor Tomaž Petrač). Koncertni večer je zaključila violinistka Ana Rupar (mentor Gorjan Košuta), ki je ob klavirski spremljavi Beate Ilone Barcza izvedla Škerjančev *Intermezzo romantique*.

Akademija za glasbo je simpozijski in koncertni program predstavila na spletni strani v zavihku *Raziskovalna dejavnost. Simpoziji*. Na dnu spletne strani² sta umeščeni povezavi na arhivska posnetka, ki ju je pripravil vodja simpozija Andrej Misson. Na prvi povezavi³ lahko prisluhnemo Škerjančevemu samospevu *Pred ogledalom* (zbirka *Sedem samospevov*) v izvedbi sopranistke Irene Baar in pianistke Alenke Šček-Lorenz. Skladbo sta izvedli leta 1995 v Slovenski filharmoniji na koncertu *Večer samospevov*, posnel in uredil jo je Dominik Krt. Na drugi povezavi⁴ je posnetek drugega stavka *Adagio cantabile* iz Škerjančevega *Godalnega kvarteta št. 5 v fis-molu*. Naredili so ga študenti Akademije za glasbo Univerze v Ljubljani, člani godalnega kvarteta *Emona* (mentorja Janez Podlessek in Emile Cantor): Tim Skalar Demšar (violina), Neža Capuder (violina), Tilen Udovič (viola) in Katarina Kozjek (violončelo). Skladba je bila posneta na koncertu *Oder Waldorfske šole* februarja leta 2020, ki je sodil v sklop priprav kvarteta na tekmovanje TEMSIG. Kvartet Emona je kasneje na tem tekmovanju dosegel prvo nagrado in prejel posebno pohvalo za izvedbo Škerjančevega *Godalnega kvarteta št. 5 v fis-molu*.

2 <https://www.ag.uni-lj.si/raziskovalna-dejavnost/vabila-na-konferenca/mednarodni-znanstveni-simpozij-2020-2021>

3 <https://video.arnes.si/watch/J1W1uUrdmVLX>

4 <https://www.youtube.com/watch?v=5fwtEY1zCCA>